

Γιατί ένα τέτοιο Συμπόσιο WHY SUCH A SYMPOSIUM olympias.uoi.gr/32635 & [doi:heal.uoi.12442](https://doi.org/10.12442/heal.uoi.12442)
Ο δρόμος ως το Συμπόσιο TOWARDS THE SYMPOSIUM olympias.uoi.gr/32632 & [doi:heal.uoi.12439](https://doi.org/10.12439/heal.uoi.12439)
Πρόγραμμα PROGRAM olympias.uoi.gr/32633 & [doi:heal.uoi.12440](https://doi.org/10.12440/heal.uoi.12440)
Ομιλίες ORAL PRESENTATIONS (121 βίντεο/videos) <https://www.youtube.com/@1-706/videos>
ΠΡΑΚΤΙΚΑ PROCEEDINGS olympias.uoi.gr/32634 & [doi:heal.uoi.12441](https://doi.org/10.12441/heal.uoi.12441)
Απολογισμός: Ήμουν κι εγώ εκεί! REPORT: I WAS THERE! olympias.uoi.gr/33342 & [doi:heal.uoi.13058](https://doi.org/10.13058/heal.uoi.13058)
Παρόν άρθρο THIS PAPER olympias.uoi.gr/33186 & [doi:heal.uoi.12941](https://doi.org/10.12941/heal.uoi.12941). EN Summary follows

Η αξία της ανθρώπινης ζωής και το ζήτημα της αυτοκτονίας σύμφωνα με τον Kant¹

Γεωργία Αποστολοπούλου²

Τμήμα Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Περίληψη

Σύμφωνα με τον Kant, τα δεινά και ο πεπερασμένος χαρακτήρας δίνουν στην αμεσότητα της ζωής αρνητικό πρόσημο, οπότε φαίνεται παράδοξο να επιθυμεί κάποιος την παράτασή της. Ωστόσο η ανθρώπινη ζωή δεν περιορίζεται σε αυτά τα στοιχεία ούτε είναι μόνον βιολογικό φαινόμενο, αλλά έχει ηθική αξία. Η ηθικότητα είναι η ιδιαιτερότητα του ανθρώπου ως υποκειμένου που προσδιορίζει τον προσωπικό κανόνα –τον ‘γνώμονα’– των πράξεών του με σεβασμό προς τον ηθικό νόμο. Συνεπώς για τον Kant η ηθικότητα είναι η συνειδητή και έμπρακτη διατήρηση της ταυτότητας του ανθρώπου ως ηθικού υποκειμένου. Αυτή ακριβώς η ιδιαιτερότητα αποτρέπει την έκπτωση της αξίας της ανθρώπινης ζωής στον νατουραλισμό, στον μηδενισμό και στον αρνητισμό. Το πιο χαρακτηριστικό χωρίο της φιλοσοφίας του Kant για αυτό το θέμα είναι η ανάλυση για τον θαυμασμό και τον σεβασμό για τον έναστρο ουρανό και για τον ηθικό νόμο.

Για την πρακτική φιλοσοφία του Kant η αυτοκτονία δεν ανήκει στην περιοχή της αυτονομίας και της αγαθής βούλησης που ακριβώς συστοιχούν προς τον ηθικό νόμο. Αντιθέτως, η αυτοκτονία είναι ένα ψυχολογικό πρόβλημα, ανήκει στην περιοχή της προαίρεσης και ως επιλογή αποτελεί έκφραση του

¹ 29-4-2017 19:30-21:00 Συνεδρία Σ10 Αυτοκτονία ή ευθανασία; Ομιλία 3η: [YouTube=S0rct-CmGIA](https://www.youtube.com/watch?v=S0rct-CmGIA) 18:02.

Άρθρο: υποβολή 29-4-2017· αποδοχή 6-2-2023· κρίση από ομότεχνους (peer review): όχι. Αν οι σύνδεσμοι στην κορυφή αυτής της σελίδας δεν λειτουργούν: > ΠΡΑΚΤΙΚΑ: σελίδα 21: υποσημείωση 6.

Πώς να αναφέρετε αυτό το άρθρο: Αποστολοπούλου Γ. «Η αξία της ανθρώπινης ζωής και το ζήτημα της αυτοκτονίας σύμφωνα με τον Kant». Στο: «Πότε Πρέπει να Πεθαίνουμε; (ΠΠΠ). Πρακτικά 1ου Διεπιστημονικού Συμποσίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 28-30 Απριλίου 2017. ISBN 978-960-233-288-7». Εκδόσεις Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, αποθετήριο Ολυμπιάς. 7 Απριλίου 2024. Άρθρο Σ103: σς 3. <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/33186> & <http://dx.doi.org/10.26268/heal.uoi.12941>.

² Ομότιμη Καθηγήτρια Ιστορίας της Φιλοσοφίας και Πρακτικής Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εκπρόσωπος Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής στην International Association for Aesthetics. Μέλος του Committee on Human Rights της FISP, του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής, του Δ.Σ. της Ενώσεως Ελλήνων Υποτρόφων του Ιδρύματος Α. v. Humboldt. Μετάλλιο David The Invincible (International Academy for Philosophy, Armenian Academy of Philosophy). Επιλογή δημοσιεύσεων: Die Dialektik bei Klemens von Alexandria. Ιστορία και υποκειμενικότητα στη φιλοσοφία του Χέγκελ (Επιμέλεια). F.W.J. Schelling, Philosophie der Mythologie in drei Vorlesungsnachschriften 1837/1842 (Kl. Vieweg, Chr. Danz, G. Apostolopoulou, και γαλλικά). “Η μεταφιλοσοφική προοπτική της υπερβατολογικής φιλοσοφίας του Kant” (Αφιέρωμα στον Β. Κύρκο). “The Aesthetics of Nature and the Ethics of Dwelling” (Proceedings, XVII International Congress for Aesthetics). “Toward a Hermeneutic Anthropology of Human Rights” (Proceedings, XXI World Congress of Philosophy). gapostol@uoi.gr.

ριζικού κακού, το οποίο είναι η ανατροπή της ηθικής τάξης. Καθόσον η αυτοκτονία εκφράζει έναν προσωπικό κανόνα, τον οποίο θέτει η προαίρεση σε αντίθεση προς την κατηγορική προσταγή για τον σεβασμό της ανθρωπότητας σε κάθε άνθρωπο χωρίς καμία εξαίρεση. Για τον Kant, η ηθικότητα αποτελεί αγώνισμα, έργο και μόχθο ζωής, το οποίο προσπαθεί να περιορίσει την φυσική ροπή του ανθρώπου προς ανατροπή της ηθικής τάξης.

Στον καιρό μας, οι φιλοσοφικές αντιλήψεις για την αξία της ανθρώπινης ζωής, για την αυτοκτονία και για τον ανθρώπινο θάνατο φαίνεται ότι έχουν αλλάξει. Ωστόσο ο ηθικός χαρακτήρας αυτών των ζητημάτων – πέρα από την δικαυκή και την δεοντολογική θεώρηση – δεν έχει (ακόμη) σταθεροποιηθεί στο πλαίσιο μιας περιεκτικής ηθικής θεωρίας.

Λέξεις-κλειδιά: *Kant και αυτοκτονία, ηθική αξία ανθρώπινης ζωής, προσωπικός κανόνας, κατηγορική προσταγή, σεβασμός ανθρωπότητας, ηθική θεωρία, δικαυκή θεωρία, δεοντολογική θεωρία, ριζικό κακό, ηθικός νόμος, ηθικότητα, ηθικό υποκείμενο, ηθική τάξη, καλός θάνατος, θάνατος πριν την ώρα του, θάνατος στην ώρα του, θάνατος μετά την ώρα του, ευ-θάνατος, ώριμος θάνατος, μεθώριμος θάνατος, πρόωρος θάνατος, μετάωρος θάνατος, αθανασία, ευθανασία, δυσθανασία, προθανασία, μεταθανασία, μεταθανάτια μακροζωία, πότε πρέπει να πεθαίνουμε, ΠΠΠ, πότε οφείλομε να πεθαίνουμε, ΠΟΠ, πώς πρέπει να πεθαίνουμε, ΠΩΠΠ, γιατί πρέπει να πεθαίνουμε, ΓΠΠ.*

The value of human life and the question of suicide according to Kant³

Georgia Apostolopoulou⁴

Faculty of Philosophy, University of Ioannina, Ioannina, Greece

Summary

According to Kant, suffering and finitude give the immediacy of life a negative sign, so it seems paradoxical to desire its extension. However, human life is not limited to these elements, nor is it only a biological phenomenon, but it has moral value. Morality is the particularity of man as a subject that determines the personal rule – the “guideline” – of his actions with respect to the moral law. Therefore, for Kant, morality is the conscious and practical preservation of man’s identity as a moral subject. This particularity prevents the reduction of the value of human life to naturalism, nihilism and negativism. The

³ 29-4-2017 19:30-21:00 Session: *S10 Suicide or euthanasia?* **Speech 3:** [YouTube=S0rct-CmGIA](#) 18:02. **Paper:** submitted 29 Apr 2017; accepted 6 Feb 2023; no peer reviewed. If the **links** at the top of the first page do not work: > Top of the 1st page: PROCEEDINGS: page 22: footnote 10.

Cite this article: Apostolopoulou G. «The value of human life and the question of suicide according to Kant». In: *«When Should We Die? (WnSWD). Proceedings of the 1st Interdisciplinary Symposium. University of Ioannina, Greece, April 28-30, 2017. ISBN 978-960-233-288-7»*. University of Ioannina Publications, Olympias repository. April 7, 2024. Paper S103: ps 3. <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/33186> & <http://dx.doi.org/10.26268/heal.uoi.12941>.

⁴ Emeritus Professor of History of Philosophy and Practical Philosophy at the University of Ioannina. Representative of the Hellenic Society of Aesthetics in the International Association for Aesthetics. Member of the Committee on Human Rights of FISP, the Board of Directors of the Hellenic Society of Aesthetics, the Board of Directors of the Association of Greek Scholars of the Foundation A. v. Humboldt. David The Invincible Medal (International Academy for Philosophy, Armenian Academy of Philosophy). Selection of publications: *Die Dialektik bei Klemens von Alexandria. History and subjectivity in Hegel's philosophy* (Editor). F.W.J. Schelling, *Philosophie der Mythologie in drei Vorlesungsnachschriften 1837/1842* (Kl. Vieweg, Chr. Danz, G. Apostolopoulou, and French). "The metaphilosophical perspective of Kant's transcendental philosophy" (Dedication to B. Kyrkos). "The Aesthetics of Nature and the Ethics of Dwelling" (Proceedings, XVII International Congress for Aesthetics). "Toward a Hermeneutic Anthropology of Human Rights": Proceedings, XXI World Congress of Philosophy. gapostol@uoi.gr.

most characteristic passage of Kant's philosophy on this subject is the analysis of admiration and respect for the starry sky and for the moral law.

For Kant's practical philosophy, suicide does not belong to the area of autonomy and good will that exactly correspond to the moral law. On the contrary, suicide is a psychological problem, it belongs to the area of choice and as a choice it is an expression of radical evil, which is the overthrow of the moral order. Since suicide expresses a personal rule, which the option sets in opposition to the categorical imperative to respect the humanity of every human being without any exception. For Kant, morality is a struggle, a work and a life's toil, which tries to limit man's natural tendency to subvert the moral order.

In our time, the philosophical conceptions for the value of human life, for suicide and for human death seem that have changed. However, the moral character of these issues – beyond the legal and ethical consideration – has not (yet) been stabilized in the context of a comprehensive moral theory.

Keywords: Kant and suicide, moral value of human life, personal rule, categorical imperative, respect for humanity, moral theory, legal theory, ethical theory, radical evil, moral law, morality, moral subject, moral order, bad death, good death, mature death, premature death, postmature death, immortality, death before its time, death in its time, death after its time, euthanasia, dysthanassía, prothanassía, metathanassía, posthumous longevity, when should we die, WnSWD, when must we die, WnMWD, how should we die, HSWD, why should we die, WySWD.